

Ocena

rozprawy doktorskiej mgr. Łukasza Piątkowskiego

Kookkurrenz, syntagmatische Muster und lexikographische Darstellung der Funktionsverbgefüge im deutsch-polnischen Vergleich

Rozprawa doktorska mgr. Łukasza Piątkowskiego to studium z zakresu morfoskładni wyrażen werbo-nominalnych, ich leksykografii i ich często występujących elementów kontekstowych.

Praca składa się z czterech rozdziałów zasadniczych, wstępu, obszernego podsumowania oraz spisu literatury i źródeł.

Wstęp do pracy przedstawia cele i strukturę przedłożonej pracy. Jako główny cel pracy określono przedstawienie wyrażen werbo-nominalnych pod kątem leksykalno-składniowym, komunikacyjnym, leksykograficznym i konfrontatywnym.

Pierwszy rozdział pt. „Funktionsverbgefüge” (str. 8 -64) składa się z następujących czterech podrozdziałów: „Zur Definiton”, „Zum Terminus ‘Funktionsverbgefüge’”, „Morphosyntaktische Eigenschaften”, „Operationale Kriterien zur Ermittlung der Funktionsverbgefüge“, „Subklassen der FVG“, „Kommunikative Leistungen und semantische Gruppen der FVG“, „Funktionsverbgefüge im Wörterbuch“.

W pierwszym podrozdziale Autor dyskutuje definicje niemieckich wyrażen werbo-nominalnych, powiązane z nimi problemy terminologiczne oraz przedstawia zwięzłą historię badań tych wyrażen w językoznawstwie germanistycznym i polonistycznym z wnikliwą prezentacją stanu badań po roku dwutysięcznym. Podrozdział drugi przedstawia szczegółowo właściwości morfosyntaktyczne czasowników funkcyjnych („Funktionsverb”) i rzeczowników w wyrażeniach werbo-nominalnych. W podrozdziale trzecim Autor prezentuje kryteria operacyjne niezbędne do ustalenia wyrażen werbo-nominalnych. Między innymi na tych kryteriach oparta jest subklasyfikacja tych wyrażen w podrozdziale czwartym. Funkcje komunikacyjne i grupy semantyczne wyrażen werbo-nominalnych zestawione są w podrozdziale piątym. Ostatni podrozdział Autor

poświęca ujęciu wyrażen werbo-nominalnych w słownikach pod kątem makro- i mikrostruktury artykułów hasłowych.

Drugi rozdział pt. „Analyseverfahren” (str. 65–78) składa się z podrozdziałów „Untersuchungsobjekt”, „Kontrastives Beschreibungsmodell für FVG” i „Sachgruppe und Sprachdomäne”. Na początku tego rozdziału Autor ustala, że w opisie posłuży się „terminologią gramatyki tradycyjnej i gramatyki Helbiga/Buschy (2013) oraz Hentschel/Weydta (2013)” (str.67). Może właśnie dlatego praca »*Deutsch-polnische kontrastive Grammatik*« (Engel, U. et. al. Warszawa 2000) jest tylko wymieniona w spisie literatury, a konkretnie jej tom pierwszy, natomiast nie występuje w tekście i traktowana jest prawdopodobnie jako literatura uzupełniająca, mimo że rozprawa jest ściśle konfrontatywna.

W trzecim rozdziale pt. „Analyse der Funktionsverbgefüge im deutsch-polnischen Vergleich“ Autor przeprowadza konfrontację 34 niemieckich wyrażen werbo-nominalnych z czasownikami funkcyjnymi *bringen*, *kommen*, *sich befinden*. Bazę materiałową tworzą cztery wielkie słowniki niemiecko-polskie i dwa korpusy: „Deutsches Referenzkorpus [DeReKo]” i „Narodowy Korpus Języka Polskiego” [NKJP].

Wybór tych trzech czasowników „najbardziej produktywnych” opiera się na pracy Alaina Kambera (2008), który traktuje czasownik łącznikowy *sein* jako czasownik funkcyjny, podobnie jak jego synonimiczny odpowiednik funkcyjny *sich befinden*. Wybór nie jest oparty – jak w tradycyjnych opracowaniach - na frekwencji danego czasownika funkcyjnego, lecz na ilości rzeczowników funkcyjnych występujących przy nim w omawianych wyrażeniach.

Analiza niemieckich wyrażen werbo-nominalnych i ich polskich odpowiedników z trzema wymienionymi czasownikami funkcyjnymi przeprowadzona została pod względem następujących aspektów: 1. analiza kookurencji, 2. wzory składniowe, 3. analiza metaleksykograficzna wyrażen niemieckich przed analizą ich polskich ekwiwalentów. Przyjęto przy tym układ: „ α ” to niemieckie złożenie werbo-nominalne, „ β ” to ich polskie odpowiedniki, a „ γ ” to kończące „Zwischenfazit und Sachgruppe”.

Układ ten jest dyskusyjny, gdyż występowanie kookurentów zależy, jak stwierdza sam Autor, od typu struktury danego wyrażenia werbo-nominalnego. Termin *kookurent* jest zresztą znaczeniowo węższy niż przyjęty przez Autora, który rozumie go jako częsty element kontekstowy w korpusie. Natomiast Lesław Cirko określa *kookurenty* jako „nieokazjonalne konstelacje sygnałne”.

Analiza metaleksykograficzna nie jest częścią analizy konfrontatywnej wyrażeń werbo-nominalnych, lecz konfrontacją słowników pod kątem ich opisu. Ponieważ opis ten wynika z przyjętego wzorca leksykograficznego danego słownika, opisy pod odpowiednimi hasłami raczej nie różnią się zasadniczo, co można przedstawić w tabelach zbiorczych.

Wątpliwości budzi także umieszczenie analiz słowników dwujęzycznych przed opisem polskiego ekwiwalentu wyrażenia niemieckiego.

Podsumowanie pracy („Fazit”) składa się z trzech części: „Komplementierung der analysierten Vergleichspaare[n] von FVG“, „Sachgruppenzuordnung“ oraz „Ausblick: Korpusbasiertes kontrastives Wörterbuch der FVG für das Sprachenpaar Deutsch-Polnisch“.

Na wstępie podsumowania Autor stwierdza, że jego analiza obejmuje czasowniki funkcyjne występujące najczęściej. Tymczasem zbiór Kamberra (2008), z którego Autor korzysta, zawiera czasowniki najbardziej produktywne, co Autor stwierdził w podrozdziale 3.1 „Untersuchungsobjekt” pisząc: „Das Untersuchungsobjekt bilden drei FV, die nach Kamber (2008: 46f.) bei der Bildung von FVG am produktivsten sind, nämlich *bringen*, *kommen* und *sich befinden*”. Do tej sprzeczności Autor się nie odniósł.

Czasownik funkcyjny *sein* jest w literaturze przedmiotu określany jako dyskusyjny („umstritten“), co można także powiedzieć o *sich befinden* (*in*). Wszystkie zdania z nim można jednak analizować jako struktury z orzeczeniem utworzonym od samodzielnego czasownika *sich befinden* z obligatoryjnym uzupełnieniem lokalnym (wg gramatyki walencyjnej „Lokalergänzung”).

Autor twierdzi m.in. także, że rzeczownik funkcyjny przy czasowniku funkcyjnym *sich befinden* zawsze wymaga specyfikacji atrybutywnej. W analizie wyrażenia *sich in (einer) Situation befinden* w rozdziale trzecim (str. 220) pisze jednak, że rzeczownik w wyrażeniach werbo-nominalnych może przyjąć przydawkę („dass das Substantiv des FVG attribuiert werden kann“), co zresztą pokazują zdania takie jak *Sie befinden sich in Not / in Armut / in einem Dilemma* usw.

Uwagi do struktury przedłożonej pracy

W tytule pracy występujący jako trzeci zakres tematyczny „Prezentacja leksykograficzna” („lexikographische Darstellung”) niemieckich i polskich wyrażeń werbo-nominalnych omawiany jest dopiero w ostatnim podrozdziale (2.6) rozdziału drugiego pt. „Funktionsverbgefüge im Wörterbuch” (str. 57-64), przez co został sprowadzony do zagadnienia drugorzędowego, a nie tytułowego.

Pierwsza część tytułu „Kookurencja [...] wyrażen werbo-nominalnych w porównaniu niemiecko-polskim” („Kookkurrenz [...] der FVG im deutsch-polnischen Vergleich“ nie powinna otwierać tytułu, ponieważ zgodnie ze spisem treści w pierwszym rozdziale słusznie poprzedzają ją podrozdziały „Morphosyntaktische Eigenschaften”, „Operationale Kriterien zur Ermittlung der FVG”, „Subklassen der FVG“, „Kommunikative Leistungen und semantische Gruppen der FVG“. Kookurencje zależne są mianowicie od właściwości morfosyntaktycznych; w tytule natomiast na drugim miejscu znajduje się nieściśle określenie „wzorce syntagmatyczne” („syntagmatische Muster”), zamiast terminu ze spisu treści.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgr. Janusza Piątkowskiego jest wykonana starannie pod względem naukowym. Pod kątem językowym zawiera usterki stylistyczne (np. *benutzen* zamiast *gebrauchen*), gramatyczne (np. zbędne *es* funkcyjne, niewłaściwe rodzajniki) i ortograficzno-interpunkcyjne. Jej staranniejsze przygotowanie językowe wpłynęłoby pozytywnie na ogólny odbiór wywodu.

Podsumowując stwierdzam jednoznacznie, że praca mgr. Janusza Piątkowskiego spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z obowiązującą ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym i może stanowić podstawę dalszego postępowania przewodowego.

Poznań, 20.07.2021

(prof. zw. dr hab. Christoph Schatte)
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu